

PUNT PER PUNT

10

Curs de valencià inicial A2 de
la Universitat d'Alacant i *Información*

Universitat
d'Alacant

Fascicle 10. Els verbs *vore* i *sentir*

Jo **veig**
Tu **veus**
Ell o ella **veu**
Nosaltres **veem**
Vosaltres **veeu**
Ells o elles **veuen**

Què pots fer amb el verb *vore*?

Saps que el verb *vore* també es pot dir *veure*? Mentre que *vore* és la forma més habitual de tots els parlars valencians, *veure* és més usada en textos escrits. A més, al costat de *veem* i *veeu*, també és possible dir i escriure *veiem* i *veieu*.

1 Pots dir tot el que perceps a través de la vista:

-**Veus** eixa església damunt de la serra? És el santuari de Santa Maria Magdalena de Novelda.

-No **veig** les claus en cap lloc. Tu saps on estan?

Per la vista pots percebre moltíssimes coses, com és obvi. Mira:

- Obres d'art: *pintures, quadres, escultures, estàtues, fotografies...*
- Monuments: *edificis, catedrals, esglésies, castells, torres, santuaris, temples, palaus, museus...*
- Espectacles: *teatres (monòlegs, sainets, òpera, titelles, contacontes...), concerts, desfilades de Moros i Cristians, cercaviles o passacarrers, ofrenes...*

Coneixes algun monologuista valencià? Si vols riure sense parar, et suggerim que no perdes l'oportunitat de **vore** a **Xavi Castillo de Pot de Plom Teatre** (<http://www.potdeplom.com/>) i a **Eugeni Alemany** –sí, el de l'emotiva de la paella– (<https://www.facebook.com/eugeni.alemany>).

I coneixes espectacles en valencià per a xiquets? Si tens ocasió d'anar amb els teus fills a **vore'n** algun, et suggerim que no et perdes els d'artistes com **Dani Miquel** (<http://danimiquel.es/>) o **Ana Canet** (<http://www.anacanet.es/>).

En les paraules que t'hem oferit més amunt, n'hi ha unes quantes que s'accentuen perquè són esdrúixoles (és a dir, la síl·laba forta és l'antepenúltima). Són *estàtues, esglésies* i *òpera*. Estes paraules sempre duen accent gràfic, com pots comprovar en els exemples següents: *èpica, crònica, hàbitat, ciència, lògica, última, pèrdua, ràbia, època, essència...*

Repasa els fascicles 1, 3, 4 i 8 per a completar l'explicació sobre l'accentuació.

Exercici 1.

Relaciona les frases amb les imatges:

- Els turistes es queden admirats quan veuen el Teatre Romà de Sagunt.
- Maria, veus a la llunyania eixa ciutat emmurallada? És Morella.
- Sempre que veig el Santuari de Santa Maria Magdalena de Novelda m'emocione.
- Lluís veu bocabadat la plantada de les Fogueres.
- Xiquetes, veeu eixe edifici tan singular? És el Micalet, el campanar de la catedral de València.
- Si vols, visitem Elx i veem el Palmerar, que és Patrimoni de la Humanitat des de l'any 2000.

Fascicle 10. Els verbs *vore* i *sentir*

ORAL

Exercici 2.

Fes una ullada per la finestra de la teua habitació i digues almenys cinc coses que pugues *vore*. Exemple:

Veig un solar abandonat i un parc molt brut.

Exercici 3.

Completa els buits amb la forma correcta del verb *vore* i les paraules que t'ofereim en el requadre:

àguiles | albercocs | bitllets | bossa | cim | cossiols | església | immensos

- a) Pere, _____ la _____ de plàstic que he deixat damunt de la taula? No la toques, són _____ per als iaïos que hem collit hui.
- b) Sogres, _____ quins _____ més bonics he comprat per a posar els geranis?
- c) Estic molt disgustat, no _____ la cartera en cap lloc i la duia plena de _____.
- d) Núria, no _____ les _____? Nosaltres sí que les _____, mira al costat del _____.
- e) A Àgueda la fascina l'arquitectura. Quan _____ una _____ sempre entra a contemplar-la per dins.
- f) Ells no _____ mai els problemes, però nosaltres sí que els _____ i són _____.

Fixa't ara en estes frases:

-Els veuen els seus amics totes les setmanes.

-Fa mesos que no veig les meues cosines.

Com pots comprovar, en valencià no posem la preposició *a* davant del complement del verb *vore*, ni tan sols quan es tracta d'una persona. Això ocorre igual amb tots els verbs que necessiten complement directe:

-Tinc unes pomes. Tinc dos gossetes. Tinc un gran amic.

-Comprem unes pomes. Comprem unes gallines. Comprem l'àrbitre del partit.

-Veus les claus? Veus eixos cavalls? Veus les atletes?

Només podem afegir la preposició *a* quan ens referim a un nom propi:

-Veig a Antoni cada dia. Veus a Maria en el treball? Rafel veu a Silvia sempre que pot.

2 Pots contar què fan altres persones, animals o objectes animats mentre els observes:

-**Veig** molta gent corrent pel riu.

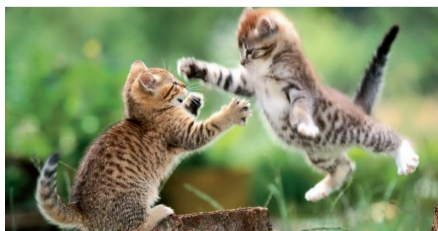
Per a fer-ho, usem després un altre verb en gerundi (*corrent*). Tot i que este valor es pot expressar amb qualsevol temps verbal, el més normal és usar el perfet:

-**Han vist** un camió de gran tonatge creuant el poble.

-**Hem vist** uns gats barallant-se pel carrer.

Este temps és regular per a tots els verbs i es forma amb el verb *haver* i el participi:

Jo **he vist**
Tu **has vist**
Ell o ella **ha vist**
Nosaltres **hem vist**
Vosaltres **heu vist**
Els o elles **han vist**

A continuació t'ofereim els participis i els gerundis de tots els verbs que han aparegut en els diversos fascicles:

verb	<i>ser</i>	<i>tindre</i>	<i>estar</i>	<i>anar</i>	<i>vindre</i>	<i>poder</i>
participi	<i>sigut</i>	<i>tingut</i>	<i>estat</i>	<i>anat</i>	<i>vingut</i>	<i>pogut</i>
gerundi	<i>sent</i>	<i>tenint</i>	<i>estant</i>	<i>anant</i>	<i>venint</i>	<i>podent</i>

verb	<i>voler</i>	<i>fer</i>	<i>donar</i>	<i>pensar</i>	<i>vore</i>	<i>sentir</i>
participi	<i>volgut</i>	<i>fet</i>	<i>donat</i>	<i>pensat</i>	<i>vist</i>	<i>sentit</i>
gerundi	<i>volent</i>	<i>fent</i>	<i>donant</i>	<i>pensant</i>	<i>veent</i>	<i>sentint</i>

Saps que el participi és com un adjectiu i pot canviar en gènere i nombre? Per exemple, *volgut* fa el femení *volguda* i els plurals *volguts* i *volgudes*. Altres exemples: *vingut*, *vinguda*, *vinguts*, *vingudes* / *donat*, *donada*, *donats*, *donades* / *fet*, *feta*, *fets*, *fetes*.

Saps que el gerundi se sol formar canviant la *-r* final del verb per *-nt*? Mira: *posar* → *posant*, *passar* → *passant*, *poder* → *podent*, *voler* → *volent*, *sentir* → *sentint*, *fugir* → *fugint*, etc. En altres verbs, es produeixen uns xicotets canvis: *vore* → *veent* (o *veient*), *perdre* → *perdent*, *tindre* → *tenint*, etc.

Exercici 4.

En les oracions següents s'han perdut les formes verbals en perfet. Completa els buits amb els verbs entre parèntesis:

Exemple: T'assegure que jo **he fet** (FER) tot el que **he pogut** (PODER).

- a) El manyà _____ (VINDRE) este matí a arreglar les canonades, però no _____ (PODER) acabar el treball.
- b) Nosaltres _____ (PENSAR) que no anirem al dinar, perquè _____ (TINDRE) un imprevist.
- c) Els meus cosins i jo _____ (ESTAR) hui en casa dels iaïos i ens _____ (DONAR) un regalet molt graciós a cada un.
- d) Et promet que jo no _____ (SER). Jo _____ (ESTAR) tot el matí estudiant.
- e) -Pere, Marc, _____ (ANAR) al concert? -Sí, i _____ (SER) genial. I tu, Miquel, per què no _____ (VOLER) vindre?

Exercici 5.

Ara escriu el gerundi de les accions que protagonitzen altres persones, animals o objectes animats:

- a) Els teus amics han vist a Pere _____ (ESTUDIAR) en la biblioteca.
- b) Heu vist una bandada enorme d'estornells _____ (VOLAR) pel cel?
- c) Pere ha vist a Marc _____ (REPARTIR) propaganda d'un restaurant.
- d) He vist un cotxe _____ (CIRCULAR) en sentit contrari.
- e) Has vist els porcs senglars _____ (CÓRRER) per la serra?

- f) Hui hem vist un grup de dones _____ (XARRAR) pel carrer.
- g) Mon pare ha vist dos persones _____ (ESCARBAR) en un contenidor de brossa.
- h) Fa una estona hem vist una avioneta _____ (ENLAIRAR-SE) des de l'aeròdrom.
- i) Joan no para: l'has vist _____ (SERVIR) copes en un bar de la platja?
- j) Hui sopareu truita: he vist ta mare _____ (BATRE) els ous.

Saps que *enlairar-se* és l'acció contrària a *aterrar*? És a dir, quan un avió comença a volar s'enlaira, mentre que aterra quan acaba el vol i torna a prendre terra.

3 Pots constatar alguna cosa:

En este ús, el verb *vore* sol aparéixer seguit de *que* i d'una altra oració:

-**Veig** *que no m'has fet cas.*

-**Si veuen** *que ho has resolt tot tu, et felicitaran.*

ORAL

Exercici 6.

A continuació t'oferim cinc supòsits de fets que pots constatar i cinc reaccions que pots tindre. Crea oracions que comencen amb l'estructura *veig que*, seguint l'exemple:

Exemple: Tens un fill i t'ha agafat el cotxe sense permís. El bonegues.

Veig que m'has agafat el cotxe sense permís. Això està molt mal fet.

a) El teu amic de tota la vida s'ha aprimat moltíssim i té millor aspecte. L'animes a continuar.

b) Un company de treball ha rebut una gran oferta laboral. Sents enveja, però dissimules.

c) Tens una filla que ha tret més d'un 9 en la nota d'accés a la universitat. La felicites amb entusiasme.

d) El carter t'està deixant una carta en la bústia de ta casa. Tens molta curiositat per saber qui te l'ha enviada.

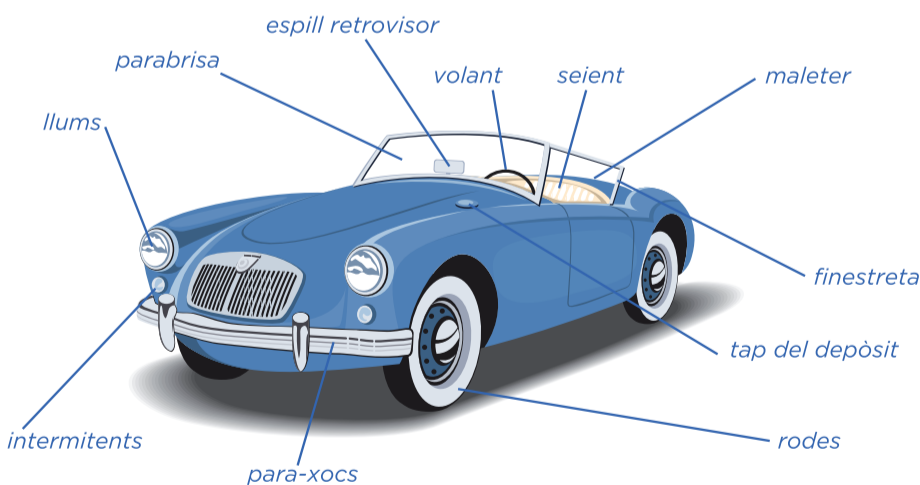
e) Un policia t'està posant una multa en l'eixugaparabrisa del cotxe. Et disculpes i busques una bona excusa.

Saps que *bústia* és el receptacle on depositem les cartes i els enviaments postals?

En valencià, el participi dels temps compostos (*he enviat*) concorda amb el pronom de complement directe femení: *La carta, ja l'he enviada. Les postals, ja les he escrites.*

Eixugaparabrisa és el mecanisme que ens serveix per a retirar l'aigua de la pluja o la brutícia del parabrisa del cotxe.

Altres paraules relacionades amb els vehicles són: *el seient, el volant, el cinturó de seguretat, els airbags, el canvi de marxes, el fre de mà, els pedals del fre, d'embragatge i d'acceleració, el quadre de comandaments, el clàxon, la llum curta, la llum llarga, els intermitents, la finestreta, el maleter o el portaequipatge, el motor, les rodes, etc.*

Jo **sent**
Tu **sents**
Ell o ella **sent**
Nosaltres **sentim**
Vosaltres **sentiu**
Els o elles **senten**

Què pots fer amb el verb sentir?

1 Pots dir tot el que perceps a través dels sentits, especialment l'oïda:

-**Sents** *eixa música? El veí ja està assajant.*

-*M'has tocat l'esquena i he sentit un calfred.*

-**Sent** *una olor molt forta de cremat. Que no has apagat el foc?*

-**Sents** *el toc de llimó ratllat en la llet merengada?*

Els cinc sentits són: *oïda, tacte, olfacte, gust i vista.*

Saps que en valencià també tenim el verb *oir*? Tot i que és molt més habitual *sentir*, el verb *oir* encara s'usa sobretot en expressions com *oir missa*.

Saps que algunes paraules com *ratllar* o *rotllo* s'escriuen amb *ll*? Eixe grup sona com si fóra una *ll* normal.

Les paraules que acaben en *-ig* solen generar verbs que s'escriuen amb *j* o *tj*: *assaig > assajar, passeig > passejar, festeig > festejar, mareig > marejar, enuig > enutjar, desig > desitjar, rebutig > rebutjar*, etc. Recorda que has de canviar la *j* per *g* si a continuació ve la vocal *e*: *assage, passege, festege, marege, enutge, desitge, rebutge*, etc. Totes estes grafies (*j, g, tj, tg*) es pronuncien com la *j* de James.

Els verbs de la tercera conjugació segueixen dos models diferents. El més habitual s'anomena *incoatiu*, engloba el 90% dels verbs de la 3a (*partir, seguir, resistir...*) i el vorem amb detall en el fascicle 11. El model de *sentir* s'anomena *pur*, engloba el 10% dels verbs de la tercera (*dormir, fugir, llegir...*) i funciona així:

	dormir	fugir	morir	llegir	fregir
Jo	dorm	fuig	muic o morc	llig	frig
Tu	dorms	fuges	mors	lliges	friges
Ell o ella	dorm	fuig	mor	llig	frig
Nosaltres	dormim	fugim	morim	llegim	fregim
Vosaltres	dormiu	fugiu	moriu	llegiu	fregiu
Els o elles	dormen	fugen	moren	llegen	frigen

	vestir	rostir	tossir	cosir	bullir
Jo	vist	rust	tus	cus	bull
Tu	vistes	rusts	tusses	cuses	bulls
Ell o ella	vist	rust	tus	cus	bull
Nosaltres	vestim	rostim	tossim	cosim	bullim
Vosaltres	vestiu	rostiu	tossiu	cosiu	bulliu
Els o elles	visten	rusten	tussen	cusen	bullen

Exercici 7.

Escriu la forma correcta del present del verb entre parèntesis:

a) Mentre nosaltres _____ (ROSTIR) la carn, vosaltres _____ (FREGIR) les creïlles i ells _____ (BOLLIR) els ous.

b) Pere, per què no vas al llimoner i _____ (COLLIR) dos llimons per a l'arròs?

c) Quina vesprada més tranquil·la! Joana _____ (LLEGIR) al jardí, Pau _____ (COSIR) a la sala d'estar i els xiquets _____ (DORMIR) a l'habitació.

d) Em _____ (MORIR) de ganes de vore't amb el vestit d'alacantina. Quan et _____ (TEIXIR) la modista els brodats?

e) Jo _____ (DORMIR) cada dia fins a les deu del matí i, després, em _____ (VESTIR) amb molta parsimònia.

2 Pots expressar sentiments o impressions:

-**Maria sent** *molta pena per tot el que t'ha passat.*

-**Des de quan sents** *eixa molèstia en el peu?*

-**Sentim** *una alegria enorme per haver guanyat el partit.*

-**Sent** *un plaer indescriptible quan minge xocolata.*

Exercici 8.

Ompli els buits amb la paraula adequada del requadre:

ràbia, travessar, brogit, increïble, pàl·lida, despòtiques, decisió, artells, espinada, esperit

Quan em van comunicar la _____ ('acció de decidir') que havien pres els companys, em vaig quedar _____ ('de color poc intens'), com si acabara de vore un _____ ('ésser immaterial') capaç de _____ ('passar a través') la paret. Per a mi era _____ ('que no es pot creure')! Vaig sentir un calfred que em va recórrer l' _____ ('columna vertebral') i, després, molta _____ ('irritació'). Vaig fer cruixir els _____ ('unions dels ossos dels dits') i vaig voler protestar enèrgicament: «si acceptem actituds _____ ('pròpies d'un dèspota'), perdrem la nostra dignitat.» Però, enmig d'aquell _____ ('successió de sorolls'), no em va sentir ningú.

3 Pots lamentar que ocorrega o que haja ocorregut algun fet:

-**Sent** molt que no t'hagen donat el treball.

-**Sentim** molt que no pugues vindre.

Generalment, amb este valor, el verb *sentir* construeix frases en què apareix la conjunció *que* i, després, el segon verb en present (*pugues*) o perfet (*hagen donat*) de subjuntiu. Este últim temps es forma així:

Jo	<i>haja donat</i>	<i>haja fet</i>	<i>haja sentit</i>
Tu	<i>hages donat</i>	<i>hages fet</i>	<i>hages sentit</i>
Ell o ella	<i>haja donat</i>	<i>haja fet</i>	<i>haja sentit</i>
Nosaltres	<i>hàgem donat</i>	<i>hàgem fet</i>	<i>hàgem sentit</i>
Vosaltres	<i>hàgeu donat</i>	<i>hàgeu fet</i>	<i>hàgeu sentit</i>
Ells o elles	<i>hagen donat</i>	<i>hagen fet</i>	<i>hagen sentit</i>

Exercici 9.

Transforma estes oracions canviant el verb *lamentar* pel verb *sentir*:

- a) T'ho dic sincerament: **lamente** molt que no t'hagen contractat.
- b) Si tant **lamentes** que m'alce la veu, fes el favor de dir-li alguna cosa.
- c) Ells diuen que **lamenten** que no ens hagen admés, però jo ho dubte.
- d) **Lamentem** molt no seleccionar-te per al treball, però no reuneixes el perfil.
- e) La mestra **lament**a que no hages aprovat l'examen.
- f) Si **lamenteu** el que ens ha ocorregut, per favor, ajudeu-nos a superar-ho.

T'has fixat que en les frases a), c) i f) apareix el pronom *ho*? Este pronom realitza la funció de complement directe i substitueix una oració completa o bé un concepte neutre (*açò, això, allò*). Així, en la frase a), *ho* significa 'açò' (et dic **açò** sincerament), mentre que en les frases c) i f), *ho* substitueix la frase completa (**dubte que lamenten que no ens hagen admés / ajudeu-nos a superar el que ens ha ocorregut**).

Per a més informació sobre el pronom *ho* i els altres pronoms de complement directe, vés al fascicle 6.

Saps que el participi dels verbs que acaben en *-metre, -prendre* i *-tendre* (*admetre, permetre, prendre, aprendre, entendre, pretendre, etc.*) es forma amb la terminació *-és, -esa*? Flexionen així: *admés, admesa, admesos, admeses / pres, presa, presos, preses / entés, entesa, entesos, enteses*.

Exercici 10.

Escriu el participi dels verbs que apareixen entre parèntesis:

- a) Has _____ (ENTENDRE) l'explicació?
- b) Hui he _____ (APRENDRE) a dividir.
- c) No he _____ (COMPRENDRE) l'enunciat.
- d) T'hem _____ (ADMETRE) en el club.
- e) Qui ha _____ (ESTENDRE) hui la roba?

4 Pots expressar com et trobes:

-Hui em **sent** molt bé.

-I tu, com et **sents**?

Amb este valor, *sentir* s'usa acompanyat dels pronoms reflexius (*em sent, et sents*) i dels adverbis *bé* (o *molt bé*), *malament* (o *molt malament*) i altres expressions com *de categoria, com un bou, com una rosa, millor que mai*, etc.

Malament és un adverbí que sempre apareix darrere del verb (*ho has fet malament, pronuncies malament, etc.*), mentre que *mal* apareix davant dels participis (*està mal fet, mal pronunciat, etc.*). Pel que fa a *bé* i *ben*, es distribueixen de la mateixa manera: *bé* darrere del verb (*ho has fet bé, pronuncies bé*) i *ben* davant dels participis (*està ben fet, ben pronunciat*).

Exercici 11.

Escriu *bé, ben, malament* o *mal* segons convinga:

- a) Hui em sent molt _____, estic pletòric!
- b) Ho has fet _____: quatre més set no sumen tretze, sinó onze.
- c) L'adreça de Pere no és eixa, està _____ escrita.
- d) Enhorabona, el cotxe està molt _____ aparcad!

Solucions:

Exercici 1

a4, b5, c1, d3, e6, f2

Exercici 3

a) veus / bossa / albercocs, b) veuu (o veieu) / cossols, c) veig / bitllets, d) veus / àguiles / veem (o veiem) / cim, e) veu / església, f) veuen / veem (o veiem) / immensos

Exercici 4

a) ha vingut / ha pogut, b) hem pensat / hem tingut, e) hem estat / hem donat, d) he sigut / he estat, e) heu anat / ha sigut / has volgut

Exercici 5

a) estudiant, b) volant, c) repartint, d) circulant, e) corrent, f) xarrant, g) escarbant, h) enlairant-se i) servint, j) batent

Exercici 6 (resposta oberta)

a) Veig que t'has aprimat moltíssim i tens molt millor aspecte. Continua així!

b) Veig que has rebut una gran oferta laboral. Que bé, m'alegre molt per tu!

c) Veig que has tret una nota excel·lent. Enhorabona! Quina alegria!

d) Veig que m'està deixant una carta en la bústia. Qui és el remitent?

e) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

f) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

g) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

h) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

i) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

j) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

k) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

l) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

m) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

n) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

o) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

p) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

q) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

r) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

s) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

t) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

u) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

v) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

w) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

x) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

y) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

z) Veig que m'està posant una multa. Perdona, no me la pose, ha sigut només un moment!

Agenda cultural

24 de novembre 20.00 h s.ua.es/KJEE
Centre Cultural de Monòver
Xarrada - "La ruta de les llegendes", per Joan Borja

26 de novembre 18.00 h s.ua.es/11tZ
Seu d'Alacant
Cinema i tallers d'animació - *Inside out*

29 de novembre 19.00 h goo.gl/xRjILG
Centre Cultural Mario Silvestre d'Alcoi
Cinema - *Orgull*

Dimarts 10.00 h i dimecres 17.00 h goo.gl/sufsSf
Seu Ciutat d'Alacant
Practica el teu valencià en les sessions de conversa de l'IEC

UAenvalencia

culturaenlaUA

Autoria:

Juli Martínez Amorós (coordinador), Rosa Anna Guijarro Contreras i Irene Mira Navarro

Maquetació: Jesús Àngel López Ramón | www.masuno.es

Correu electrònic: puntperpunt@ua.es

Una iniciativa del Servei de Llengües de la Universitat d'Alacant i *Información*